

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1931

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",—ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ, 8 Α
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Γ. Δ. ΠΡΕ.Κ.Υ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

μέσα και τους τρόπους και τὰ «καθέκαστα», πού κάνουν τους επισκέπτες διστακτικούς και πού γεμίζουν τις αίθουσες τῶν ἐκθέσεων ἀπὸ τὸν ἐπιφυλακτικὸ βόμβο δειλιασμένων κρίσεων...

Σεφυλλίζω και πάλι τὸ τεύχος πού εξέδωκαν οἱ θαυμαστές και φίλοι τοῦ ζωγράφου, και βλέπω, καθὼς εἶπα και στὴν ἀρχή, ὅτι σχεδὸν κανείς και ἀπ' αὐτούς δὲ σταματᾷ σὲ στοιχεῖα ἄλλα, ἀπ' ὅσα μὲ ἐσταμάτησαν κ' ἐμένα. Μὰ και ὁ ἴδιος ὁ καλλιτέχνης, σὲ κάποια σύντομη ἐπίσκεψή μου στὴ σάλα τοῦ «Palais de Versailles», εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ πῆ αὐτὰ τὰ λόγια: «Δὲν εἶν' ἀνάγκη νὰ σᾶς ἐξηγῶ τίλους και θέματα. Ἡ μουσικὴ ἀντίληψις, ἡ πνευματικότης, αὐτὸ εἶναι τὸ πᾶν».

Λοιπὸν ναί: ἡ ζωγραφικὴ αὐτὴ εἶναι μόνη τῆς ἀποφασισμένη νὰ σταματήσῃ σὲ τόσην ἀπλότητα, ὥστε νὰ προσφέρεται σὲ ὅλους· ὥστε ν' ἀπαιτῆται γιὰ τὴν κατανόησή τῆς ἕνα εὐρύτατα ποιητικὸ, ἕνα καθαρὰ ἀνθρώπινο αἰσθητήριον, μὰ κάποια δίψα ἀνέσεως, ἐλαφρότητας, δροσιάς κ' εὐγένειας πού κανείς ἀνθρώπος δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ μὴν ἔχη αἰσθανθῆ ποτέ, μὰ και νὰ μὴ τὴν φέρνῃ μέσα του ἀνικανοποίητην, ἀπογοητωμένη, στραγγαλισμένη... Καὶ ἂν ἡ ζωγραφικὴ πρόκειται, ἀληθινά, νὰ εὕρῃ τὸ δρόμο τῆς προχωρώντας μὲ τέτοιον τρόπο, τόσο τὸ καλύτερο νὰ σπουδάζεται κι' αὐτὴ ὅσο τὸ δυνατό μ' ἐσώτερα και ἀπλούστερα και σχεδὸν ἔμφυτα κριτήρια, — ὅπως ἡ ποίησις, πού εἶναι κτήμα και χαρὰ και γνωριμία τοῦ καθενός.

Ἄλλ' ἐδῶ πάλι μὲ ἀνησυχοῦν τύψεις. Μήπως και ἀπὸ τὸν κ. Στέρη δὲν καταλαβαίνο παρ' ὅσο ἐκατάλαβα και ἀπὸ τὸν Ἀραβαντινὸ και ἀπὸ τὸν κ. Μαθιόπουλο; Μήπως δηλαδὴ δὲν εἶναι ἀνθρώπινη κατάβαθα ἱκανοποίησις αὐτὸ πού αἰσθάνομαι (και πού θὰ ἦταν ὁ θρίαμβος τοῦ κ. Στέρη), ἀλλ' ἀντιθέτως, μὰ ἐκθαμβη ἄγνοια, περιφερόμενη, πού δὲν κάνει παρὰ παρεξηγήσεις; Ἡ κριτικὴ τοῦ κ. Παπαντωνίου, ἡ ἀρνητικὴ, ἡ ἀδιάλλακτη, μὲ φέρνει σ' αὐτὴ τὴν ἀπορία.

Εἶναι δέκα περίπου χρόνια πού ὁ κ. Παπαντωνίου στὴν αἴθουσα τῶν τελετῶν τῆς Ἀκαδημίας, προκειμένου ν' ἀπονεμηθῆ τὸ Ἀριστεῖο τῆς χρονιάς στὸν κ. Κ. Παρθένη, τοῦ ὁποίου ἀνοίγε στὸ Ζάππειον ἡ ἐκθεση, ἐμίλησε σαγηνευτικά γιὰ ἕνα ἔργο πού δὲν ἤμπορῶ νὰ ξεχωρίσω σὲ τί ἀκριβῶς, ὡσάν πρόθεση και προσπάθεια, διαφέρει ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ κ. Στέρη — ἐμίλησε τόσο ὠραῖα και τόσο πεπεισμένος κι' ὁ ἴδιος, πού, ὅσο και ἂν δὲν εὕρισκα ἄμεσην ἐξήγησις στὰ πράγματα, ὅμως τὰ λόγια ἐπῆγαν κατ' εὐθείαν στὴν ἐφηβικὴ μου τότε ψυχὴ και γιὰ πολὺν καιρὸ μ' ἐσυγκινοῦσαν... Εἶδα και προχθὲς ἕνα hors texte τοῦ Παρθένη στὴ «Νέα Ἐστία»: Καὶ μὰ τὴν ἀλήθεια, δὲν καταλαβαίνο νὰ χωρίξῃ μὰ τόση ἀβυσσὸς τις δυὸ αὐτὲς ἀντιλήψεις τῆς ζωγραφικῆς! Δὲν καταλαβαίνο ἄλλη διαφορὰ, παρ' ἀπὸ ἕνα πνεῦμα ἀβρότητας και τρυφερότητας στὸν κ. Παρθένη, και σπουδῆς και ἀνυπομονησίας στὸν κ. Στέρη· ἕνα χρῶμα ἡδυπαθὲς στὸν κ. Παρθένη, ἕνα χρῶμα ἀσκητικὸ στὸν κ. Στέρη. Δὲν πρό-

κειται βέβαια γιὰ τὸ βαθμὸ τῆς τελειότητας, ὅπου ὁ καθένας ἐφθασε: γιὰ τὸ κ. Στέρη χαρακτηριστίζει πρῶτος τὸ ἔργο του γιὰ «προσπάθεια».

Δὲν θέλω νὰ κάμω κριτικὴ μικρόχαρη και γεμάτη ὑπαινιγμούς, νὰ σπείρω ξιζάνια μὲ ταπεινοὺς ἐλιγμούς και προσποιήσεις. Ἄλλ' ὁ σκεπτικισμὸς, πού μοιραῖα ἀποκτᾷ κανείς ὅσο περνοῦν τὰ χρόνια, ὁ σκεπτικισμὸς μου παρουσιάζεται, ἐμπρὸς στὴν ἐκθεση αὐτή, μὲ παρόμοια μορφή. Μὰ δὲ θάρρεπε νὰ τελειώσω μόνον ἔτσι! Δὲ θέλω νὰ παραλείψω νὰ πῶ ὅτι, ἂν οἱ «Ἀριάδνες» δὲν μοῦ ἐστάθησαν προσίτες, τὰ ἔφτὰ ὅμως ἢ ὀχτῶ «Ὀμηρικὰ ἀκρογιάλια» μοῦ ἐφάνηκαν σάν ἄλλα τὸσα παράθυρα, ἀνοίχοντα πραγματικῶς πρὸς ἕναν ὀλόδροσον ὀρίζοντα πελάγους, κ' ἐγέμισαν τὴν αἴθουσα ἐλληνικὸ φῶς· ὅτι ἐν' ἄλλο ἀκροθαλασσινὸ τοπίο, τὸ εὐρῆκα κατοικημένο ἀπὸ τὴ μεσημεριάτικη σιγὴ και τὴ γλύκα πού γεμίζει τις ἐρημιές τῶν δρόμων, ὅταν φυσᾷ τὸ βροντερὸ μελτέμι, και πού, ἀσυνείδητοι ποιητές, δὲν τὴν ἐννοίωσαν, παρὰ μόνον τὰ παιδιά, καθὼς φευγάτα ἀπ' τὴν Ἀύγουστιάτικη κρεββατοκάμαρα, πηγαίνουν στὸ γιαλὸ νὰ ξυποληθοῦν ἢ νὰ κολυπήσουν· τέλος πῶς τὸ διπλὸ «Κερκυραϊκὸ ἀκρογιάλι» (δὲ θυμάμαι καλά τὸν τίτλο, μὰ προτιμῶ νὰ τὸν ξεχάσω κι' ὅλος διόλου) — μὲ τὸ στενὸ δρομάκι πού ἀνεβαίνει σχεδὸν κάθετα πρὸς τὸ φάρο, μὲ τὸ παννί, — καμπυλωτὴ ὑποτεινούσα τριγώνου — μιᾶς ἄφαντης βάρκας, πού παραδέρνει, τρομαχτικὰ φαίνεται, στὰ χαμηλὰ βράχια, μὲ κάτι τὸ ἄφραστα μελανὸ και δριμύ μὰ και διαυγές, διάχυτο σ' ὅλον τὸν στενοχωρημένο πίνακα, τὸ κρατῶ ἀκόμα στὴν ὄρασή μου, μὲ τὴν ἀνεξήγητη κι' ἀδιαφιλονίκητη προσήλωσις σ' ἕνα ἀντικείμενο «εὐτελοῦς» μαγείας.

T. A.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γ. Σεφέρη: «Στροφή».

Ἡ σύντομη συλλογὴ τοῦ κ. Σεφέρη ἐκτός ἀπ' τὴν καθαυτὴ ἀξία, τὴν ἀναμφισβήτητη, ἐνὸς μέρους τῆς, μικροῦ δυστυχῶς, ἔχει γιὰ μᾶς και μὴν ἄλλη πολύτιμη χάρις: ὅτι βάζει μπροστά μας πρακτικά, ὕστερα ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ κ. Ἀπόστολου Μελαχρινοῦ, πρώτη φορὰ τὰ τελευταῖα τοῦτα χρόνια, τὸ πρόβλημα τῆς καθαρῆς ποίησης, ὅπως ἐκδηλώθηκε και ὅπως θεωρητικὰ ἀναπτύχθηκε σ' ἄλλους τόπους, και στὴ Γαλλία ἰδιαίτερα, ἀπὸ τὸν Βαλερῦ και τὸν ἄββα Μπρεμόν. Ὁ κ. Σεφέρης, πέρα ὡς πέρα στὸ ἔργο του, δείχνει ὅτι ἐκίνησε συνειδητότατα ἀπὸ μὴν ἀρχή, μὴν ἐφεση, μὴν ἀποκλειστικὴ πρόθεση καθαρῶς λυρισμοῦ και καθαρῶς λυρισμὸ πραγματοποιήσε. Ἡ ποίησή του — σὲ ὀρισμένα μέρη, ὅπου δὲν εἶναι μάταιο και ἀκατανόητο παιχνίδι, ἀκροβασία λεκτικὴ και νοητικὴ πού χάνεται στὸ κενό, — αὐστηρή, λιτὴ, συγκρατημένη, μᾶς θυμίζει μονομᾶς, διατηρώντας πάντα κάποια προσωπικότητα, ὄχι πολὺ ἐντονη ἀκόμη, ὄχι πολὺ

θρεμμένη, εκδηλη ὁμως, τὰ πρότυπα τοῦ ξένου καθαροῦ λυρισμοῦ πού ἐδῶ καί τόσα χρόνια κινούν σέ τέτοιο βαθμὸ τὴν προσοχή μας καὶ κάνουν πολλοὺς νὰ πιστεύουν ὅτι ὄχι μόνον θὰ γίνῃ ἢ γίνεταί μιά μεγάλη ἀνανέωση στοῦ λυρισμοῦ, μὰ καὶ ὅτι πρώτη φορά τώρα ὁ λυρισμός, καθαρισμένος ἀπὸ τὰ ξένα στόματα, τὰ παρασιτικά, πού ἐκλείνει, βρίσκει ἐπιτέλους τ' ἀληθινὰ του στοιχεῖα, αὐτὰ πού μόνον πρέπει νὰ τὸν ἀποτελοῦν, — τὴν ἀληθινὴ σύσταση καὶ οὐσία του.

Καὶ πρῶτα πρῶτα, αὐτὸ πού λέμε «καθαρὸς λυρισμός» (θὰ τὸν καθορίσουμε, ἢ μᾶλλον θὰ ὑπενθυμίσουμε τὸ πῶς δορίζεται, πάρα κάτω) εἶναι δυνατὸς, πραγματοποιήσιμος, ἢ εἶναι καὶ τόσο καθαρὸ (ἀπόλυτο), ὥστε, καθὼς λέει ὁ Βαλερύ (Variétés I, Avant-Propos) δὲν μπορεῖ νὰ συμβιβαστῇ (νὰ συνυπάρξῃ, coexister) μετὰ τὴν συχθῆκεν τῆς ζωῆς; Ὁ ἴδιος ὁ Βαλερύ λέγει, ἐκθὺς παρακάτω στοῦ ἴδιου κομματί: *la poésie absolue ne peut procéder que par merveilles exceptionnelles: les œuvres qui en sont composées entièrement constituent dans les trésors impondérables d'une littérature, ce qui s'y remarque de plus rare et de plus improbable».*

Καὶ πραγματικά, τί εἶναι καθαρὸς λυρισμός; Γενικώτατα: ὁ ἔμμετρος λόγος ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε τι πού μπορεῖ νὰ ἐκφραστῇ μετὰ τὸν πεζό, — καὶ συγκεκριμένα ἀπ' τὴν ἠθική, τὴ διδασκαλία, τὴν πολιτική, τὴ ρητορεία, τὴ διήγηση, τὴν περιγραφή (ὄχι ὁμως καὶ τὴν «esthétiquement» περιγραφή — Valéry, Variété II, Situation de Baudelaire) ἕνας λόγος, («l'ambition d'un discours» Valéry, Variété II «Passage de Verlaine»), «περισσότερο γεμάτος: ἀπὸ νόημα, καὶ ἀνακατωμένος μετὰ περισσότερη μουσική, παρ' ὅσο «le langage ordinaire n'en porte et n'en peut porter», ὁ ἔμμετρος λόγος ὁ ἀπαλλαγμένος ἀπ' ὅλα τὰ στοιχεῖα πού ἢ μουσική δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἐκφράσῃ, ἀπὸ κάθε θέμα καὶ ἀπὸ τὰ κοινὰ αἰσθηματικά θέλητρα (attraits sentimentaux vulgaires), ἀπὸ κάθε τι, τέλος, πού δὲν εἶναι καθαρὸ ποιητικὸ στοιχεῖο. *Ἔτσι περίπου θὰ μπορούσε νὰ ὀριστῇ ὁ καθαρὸς λυρισμός. Ναι, ἀλλά — καὶ οἱ ἐπιφυλάξεις εἶναι τοῦ ἴδιου τοῦ Βαλερύ, — «ἐπειδὴ οὔτε τὸ καθαυτὸ ἀντικείμενο τῆς ποίησης, οὔτε ἡ μέθοδος γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ κανεὶς δὲν ἔχουν ξεκαθαριστῇ, ἀφοῦ, ὅσοι τὰ γνωρίζουν, σιωποῦν, καὶ ὅσοι δὲν τὰ ξέρουν, μιλοῦνε γι' αὐτὰ, κάθε σαφήνεια πάνω στὰ ζητήματα ταῦτα μένει ὑπόθεση προσωπική, ἢ μεγαλύτερη ἀντίφαση στις γνώμες ἐπιτρέπεται, καὶ γιὰ καθενὸς ὑπάρχουν ἔνδοξα παραδείγματα καὶ πειράματα πού δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ τ' ἀμφισβητήσῃ».

* * *

Δὲν θὰ τελείωνα, ἂν ἤθελα ν' ἀναφέρω καὶ ἄλλες γνώμες, πού κατὰ καιροὺς διατύπωσε γιὰ τὸν ἄδολο λυρισμὸ καὶ τὴν ποίηση ὁ Βαλερύ, ἢ τίς περιφημῆς γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα θεωρίας τοῦ ἀββᾶ Μπρεμόν. Εἶναι ἄπειρες καὶ πολὺ γνωστές, ἄλλωστε. *Ἐνα ἀπομένει σίγου-

ρο: ὅτι στὴν ἐποχὴ μας, ἔχοντας τὴν πρώτη θεωρητικὴ ἀρχὴ τῆς ἑνα αἰῶνα πρὶν, στὸν Πόε, καὶ τὴν πρακτικὴ αἰῶνες πρὶν, ποιὸς ξέρει σὲ ποιούς ἀρχαίους *Ἕλληνες καὶ *Ἰνδοὺς καὶ Κινέζους, ἔγινε ἡ πιδὸ τολμηρὴ καὶ ἀποφασιστικὴ προσπάθεια γιὰ μιὰ ἀναθεώρηση τῆς ἔννοιας τοῦ λυρισμοῦ. Πού κατέληξε καὶ πού θὰ καταλήξῃ ἢ προσπάθεια αὐτή, δὲν τὸ ξέρουμε. Ὡς τώρα, γιὰ μόνον κέρδη ἔχουμε μερικὰ πρότυπα καθαροῦ λυρισμοῦ, καμωμένα ὕστερα ἀπὸ τὴ θεωρία (μεγάλον μέρος τοῦ ἔργου τοῦ Βαλερύ, ἴσως καὶ ὅλο) καὶ μιὰ ἀσφαλέστερη ἴσως κατατόπιση, ἕναν ἀσφαλέστερο προσανατολισμὸ στὰ καθαρὰ στοιχεῖα τοῦ ἔμμετρου λόγου γιὰ ὅλο τὸ παρελθόν, καὶ στὰ στοιχεῖα πού πρέπει ἀπὸ τώρα καὶ στοῦ ἐξῆς νὰ ἐπιδιώκουμε πρωτίστως, ἂν ὄχι ἀποκλειστικὰ στὴν ποίηση.

*Ο κ. Σεφέρης τὴν ἀναζήτηση αὐτὴ τὴν ἐπῆρε γιὰ κατάκτηση, γιὰ κατάκτηση ὀριστικῆ ἴσως μάλιστα, ἀφοῦ μετὰ τὴν ἀποκλειστικότητα κινήσῃ (καὶ ὡς ἕνα σημεῖο πραγματοποιήσῃ) τὸ εἶδος τοῦ καθαροῦ λυρισμοῦ. Μερικοὶ στίχοι του, χωρὶς περιεχόμενον στοχασμὸ ἢ αἰσθηματος, ἀπὸ μόνον τὴν μουσικὴ συνάρτηση τῶν λέξεων, ἀπὸ μόνον τὴν τοποθέτηση μιᾶς λέξης δίπλα σὲ μι' ἄλλη, δημιουργοῦν μιὰ γοητεία, μᾶς βυθίζουν σ' ἕνα γλυκὸν ὄραματισμὸ, στάζουν μέσα μας μιὰν ἀκαθόριστη ὑποβολή, πού εἶναι χάρισμα τῆς μουσικῆς μόνο:

*Ὁ σκοτεινὸ ἀνατρίχιασμα
στὴ ρίζα καὶ στὰ φύλλα,
νά 'σουν ἐσὺ πού θὰ 'φερνῃς
τὴν ξεχασμένη αὐγὴ!

Στὸν κόμπο τοῦ ἀποχωρισμοῦ
νά ξαναβθίζουν κρίνα,
μέρες ν' ἀνοίγονται ὄριμες,
οἱ ἀγκάλες τ' οὐρανοῦ,
νά φέγγουν στοῦ ἀντιλάρισμα
τὰ μάτια μόνο ἐκεῖνα,
ἀγνή ἢ ψυχὴ νὰ γράφεται
σάν τὸ τραγούδι αὐλοῦ. . .

Μὲ τοῦ ματιοῦ τ' ἀλάφιασμα,
μὲ τοῦ κορμιοῦ τὸ ῥόδιον
ξυπνοῦν καὶ κατεβαίνουν
σμάρι περιστέρια. . .
Μὲ περιπλέκει χαμηλὸ
τὸ κυκλικὸ φτερούγισμα. . .
Ἄνθρωπινον ἀγγίγμα
στὸν κόρφο μου τ' ἀστέρια.

Δυὸ φίδια ὠραία κα' ἀλαργινά,
τοῦ χωρισμοῦ πλοκάμια,
σέρνονται καὶ γυρεύονται
στὴ νύχτα τῶν δειτροῦν. . .

Ρόδο τῆς νύχτας πέριστες,
τρικύμισμα πορφύρας,
τρικύμισμα τῆς θάλασσας. . .
Ὁ κόσμος εἶναι ἀπλός.

Οἱ στίχοι πού ἀνέφερα εἶναι ἀπὸ τοὺς ὡ-

ραιότερους του κ. Σεφέρη, οί ωραιότεροι ίσως, παρμένοι όλοι από τό κάπως μακρό του ποιήμα «Έρωτικός Λόγος».

Μά ωραίους στίχους, λιγώτερο ωραίους, σιναντούμε σέ πέντ' έξη άλλα ποιήματα της «Στροφής» :

Κορμί, μαῦρο μέσ στο λιαπύρι, σάν τό σταφύλι,
Κορμί, πλούσιο καράβι μου, που ταξιδεύεις ;
(«Ρίμα»).

Όποις και μερικές ωραίες μουσικές φράσεις στο περιεργά υποβλητικό πεζό ποιήμα «Σύννεφα», πού θυμίζει Φέρντ και κάτι από τή νοσηρή νοσταλαγία, τήν τόσο ηδονική όμως, του Μιλός :
«Στενοχωριέται» ἄ χτυπήσουν τήν πόρτα,
ποιός θ' άνοιξη ; "Αν άνοιξη βιβλίο, ποιόν θά κοιτάξη ; "Αν άνοιξη τήν ψυχή του, ποιός θά κυτιάξη ; "Αλυσσιδα.

• Παν' ναι ή αγάπη, πού κόβει τόν καιρό μονοσηματικά στα δυό και τόν αποσβολώνει ;

• Άδρια μονάχα και χειρονομίες. Μονότροπος μονόλογος μπροστά σ' έναν κατρέφτη κάτω από μιá ρυτίδα. Σά μιá στάλα μελάni σέ μαντήλι, ή πλήξη άπλώνει».

Στό κομμάτι τούτο, μ' όλη τήν υποβλητικότητα του (τό σύνολο άφήνει δυνατότερη έντύπωση), προβάλλει φανερά τό τεχνητό και τό έξεζητημένο, τό καμωμένο άπάνω σέ φόρμουλα αισθητική, πού δέν είχε όμως άκόμη τόν καιρό νά ώριμάση και νά μεστώση, και πού δέν τό υποβάστασε πλούσια ψυχικά πείρα. Τά περισσότερα ποιήματα του κ. Σεφέρη είναι μιá τεχνητή στιχογραφία, φάνα και κομψή ίσως, μά ρηχή και κενή και πού δέν λέγει τίποτε άπολύτως, μήτε καν υποβάλλει :

Κ' είχες στα χείλια τή γραμμή
πού είναι γυμνή και τρέμει,
σάν ή ψυχή γίνεται άνέμη
και δέονται οί λυγμοί.

Άργά μιλούσες μπρός στον ήλιο
και τώρα είναι σκοτάδι,
κ' είσουν τής Μοίρας μου τό ύφάδι.
Σό, πού θά λέγαν Μπίλια.

Κι' είχες στο νοῦ σου τό σκοπό
πού ξεκινά τό δάκρυ,
κι' είσουν κορμί πού από τήν άκρη
γυρίζει στον καρπό . . .

Χιλιάδες τέτοιους στίχους διαβάζουμε στα γαλλικά περιοδικά και στα περιοδικά τά δικά μας. Βέβαια, και μόνος ό ρυθμός, και μόνες οί όμοιοκαταληξίες, και μόνο κάποιο άσυνήθιστο ζευγάριμα λέξεων, μπορούν κάποτε νά μās υποβάλουν φευγαλέα, άόριστα, κάτι. Μά δέν είναι ποτέ άληθινή συγκίνηση ποιητική αυτό πού μās υποβάλλουν.

Ό κ. Σεφέρης, μαζί μ' άλλα όμορφα μοτίβα μέ τά όποια πλαισιώνει τούς στίχους του, αναφέρει, στήν άρχή άρχή τής συλλογής του, τόν περίφημο στίχο του Έρωτόκριτου :

«για μέ ξαναγεννήθηκεν ή φύση τών πραγμάτων».
Έξαισιος στίχος και πού σάν άποκαλυπτικά μās φανερώνει τόν αιώνιο ρόλο του ποιητή.

Ποιητής είν' εκείνος μονάχα πού ξαναγεννά για μās τά πράγματα, μέ τή μουσική, μέ τήν πλαστική, ή τήν ύραματική του δύναμη, μέ τό αίσθημα ή μέ τό στοχασμό. Και για νά ξαναγεννήση τά πράγματα, χρειάζεται νά κάνη όλόκληρο τόν κύκλο τους, ν' άποκριθῆ δηλαδή μέ τόν τρόπο του, στα πέντε έξη θεμελιακά γεγονότα τής ζωής. Ό ποιητής πού δέ θά μού πῆ τίποτε για τόν έρωτα, για τόν θάνατο, για τή χαρά και τόν πόνο, για τή μοναξιά του άνθρώπου, για τή φύση, για τή φιλία, για ό,τι άποτελεί τό αιώνιο ύφάδι τής ζωής, δέν μπορεί νά είναι ποιητής, ποιητής τουλάχιστον άπ' εκείνους πού έχουν τόν θαυμασμό και τή λατρεία μας, και πού μπορούν νά σταθούν σύντροφοι και όδηγοί στη ζωή μας.

Άπ' τούς έξαισιώτερους στίχους του Μαλλαρμέ για ένα γυναικείο ριπίδι, έχουν βάρος μεγαλύτερο για τήν ψυχή και τήν ανθρώπινη μου συνείδηση, τόν γνωρισμό τής μικρότατης θέσης πού θά κρατήσω μιá στιγμή στο μέγα και άνεξιχνίαστο αυτό θαῦμα, πού λέγεται κόσμος, μερικοί, λιγώτερο ίσως ωραίοι στίχοι του Βινύ, ή του Hugo, ή του Μπωντλαίρ, μά πού κλείνουν όμως μέσα τους μιάν άπόκριση σ' ένα άπ' τά μεγάλα γεγονότα τής ζωής και πού ξερω από τί ψυχική, και όχι καλλιτεχνική ή διανοητική μόνον πείρα, έπήγασαν. Πώς και από τούς διανοητικώτερους στίχους του Μαλλαρμέ ή του Βαλερύ, νά μη προτιμήσω τούς «αισθηματικούς» αυτούς στίχους του Βινύ, πού δονούνται από ένα αίσθημα τόσο δυνατό, ώστε έχει όλότελα σωματωθῆ μέ τις λέξεις, και όπου κάθε άνθρωπος βρίσκει μιάν άπόκριση σ' ένα από τά πιό τεράστια γεγονότα τής ζωής, τόν έρωτα :

Oh ! qui verra deux fois
Ta grâce et ta tendresse.
Ange doux et plaintif
Qui parle en soupirant ?
Qui naîtra comme toi
Portant une caresse
Dans chaque éclair tombé
De ton regard mourant.
Dans les balancements
De ta tête penchée.
Dans ta taille indolente
Et mollement couchée,
Et dans ton pur sourire
Amoureux et souffrant ?

Άδολος λυρισμός είναι και οί στίχοι του Σολωμού και του Κάλβου, μά δέν είναι άπλως «οί καλύτερες έπιτυχίες μιās γλώσσας», τής Έλληνικής, ούτε εν' άπλό σύστημα «des ornements et des chances du langage», όπως θέλη ό Βαλερύ. Άπό πολύ βαθύτερα έρχονται, και μās πάνε πολύ πιό βαθειά. Γι' αυτό είναι και στίχοι «μεγάλοι». Π.

Παράγραμμα

Είς τό προηγ. τεῦχος, «Άνέκδ. Γράμματα Μητσάκη», σελ. 645 στήλη α' στίχ. 14, αντί «μανιακώτατον», νά διαβασθῆ : «μανιακώτατον».